

Raghuvansha by Kalidas Chapter 7

——
रघुवंशं सर्गः ७ कालिदासकृतम्

——
Document Information

Text title : raghuvansha7

File name : raghuvansha7.itx

Category : major_works, kAlidAsa

Location : doc_z_misc_major_works

Author : kalidasa

Transliterated by : Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com

Proofread by : Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com

Latest update : April 14, 2005

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 24, 2024

sanskritdocuments.org

रघुवंशं सर्गः ७ कालिदासकृतम्

अथोपयन्त्रा सदृशेषा युक्तां स्कन्देन साक्षादिव देवसेनाम् ।
स्वसारमादाय विदर्मनाथः पुरप्रवेशाभिमुष्णो बभूव ॥ ७-१ ॥

सेनानिवेशान्भृथिवीक्षितोऽपि जग्मुर्विभातग्रहमन्दभासः ।
भोज्यां प्रति व्यर्थमनोरथत्वादूपेषु वेशेषु य साभ्यसूया ॥ ७-२ ॥

सांनिध्ययोगात्किल तत्र शय्याः स्वयंवरक्षोभकृतामभावः ।
काङ्कुत्स्थमुद्दिश्य समत्सरोऽपि शशाम तेन क्षितिपाललोकः ॥ ७-३ ॥

तावत्प्रकीर्णाभिनवोपयारमिन्द्रायुधधोतिततोरणाङ्गम् ।
वरः सवध्वा सङ्गं राजमार्गं प्राप ध्वजच्छायनिवारितोष्णम् ॥ ७-४ ॥

ततस्तदालोकनतत्पराणां सौधेषु यामीकरजालवत्सु ।
बभूवुश्चित्थं पुरसुन्दरीणां त्यक्तान्यकार्याणि विचेष्टितानि ॥ ७-५ ॥

आलोकमार्गं सङ्गसा प्रजन्त्या कथाश्चिद्दुष्टेनवान्तमात्यः ।
भङ्गं न संभावित एव तावत्क्षरेण रुद्धोऽपि य केशपाशः ॥ ७-६ ॥

प्रसाधिकालम्बितमग्रापादमाक्षिप्य काश्चिद्द्रवरागमेव ।
उत्सृष्टलीलागतिरागवाक्षादलक्तकाङ्गां पदवीं ततान ॥ ७-७ ॥

विलोचनं दक्षिणमञ्जनेन संभाव्य तद्गञ्चितवामनेत्रा ।
तथैव वातायनसंनिर्कर्षं यथौ शलाकामपरा वडन्ती ॥ ७-८ ॥

जालान्तरप्रेषितदृष्टिन्या प्रस्थानभिन्नां न अबन्ध नीवीम् ।
नाभिप्रविष्टाभराणाप्रभेन उस्तेन तस्थायववलय्य वासः ॥ ७-९ ॥

अर्धाञ्चिता सत्त्वरमुत्थितायाः पदे पदे दुर्निमिते गलन्ती ।
कस्याश्चिदासीद्ग्रशना तदानीमङ्गुष्ठमूलार्पितसूत्रशेषा ॥ ७-१० ॥

तासां मुष्णैरासवगन्धगर्भैर्यामान्तराः सान्द्रकुतूहलानाम् ।
विलोलनेत्रभ्रमरैर्गवाक्षाः सङ्गप्रपत्राभराणां धवासन् ॥ ७-११ ॥

ता राघवं दृष्टिभिरापिभन्त्यो नार्यो न जग्मुर्विषयान्तराणि ।
 तथा हि शेषेन्द्रियवृत्तिरासां सर्वात्मना यक्षुरिव प्रविष्टा ॥ ७-१२ ॥
 स्थाने वृता भूपतिभिः परोक्षैः स्वयंवरं साधुममंस्त भोज्या ।
 पद्मेव नारायणमन्यथासौ लभेत कान्तं कथमात्मतुल्यम् ॥ ७-१३ ॥
 परस्परैण स्युडणीयशोभं न येद्विदं द्रन्द्रमयोजयिष्यत् ।
 अस्मिन्द्वये उपविधानयत्रः पत्युः प्रजानां वितथोऽभविष्यत् ॥ ७-१४ ॥
 रतिस्मरौ नूनमिमावभूतां राज्ञां सडस्रेषु तथा हि भाला ।
 गतेयमात्मप्रतिरूपमेव मनो हि जन्मान्तरसंगतिज्ञम् ॥ ७-१५ ॥
 धृत्युद्धताः पौरवधूमुभेभ्यः शृण्वन्कथाः श्रोत्रसुभाः कुमारः ।
 उद्भवासितं मङ्गलसंविधाभिः संबन्धिनः सन्न समाससाद ॥ ७-१६ ॥
 ततोऽवतीर्याशु करेणुकायाः स कामरूपेश्वरदत्तलस्तः ।
 वैदर्भनिर्दिष्टमथो विवेश नारीमनांसीव यतुष्कमन्तः ॥ ७-१७ ॥
 मडार्सिंडासनसंस्थितोऽसौ सरत्नमर्धं मधुपर्कमिश्रम् ।
 भोजोपनीतं य द्रुकूलयुगं जग्राड सार्धं वनिताकटाक्षैः ॥ ७-१८ ॥
 द्रुकूलवासाः स वधूसमीपं निन्ये विनीतैरवरोधरक्षैः ।
 वेलासकाशं स्फुटङ्गेनराशिर्नवैरुदन्वानिव चन्द्रपादैः ॥ ७-१९ ॥
 तत्रार्थितो भोजपतेः पुरोध्या हुत्वाग्निमाज्याद्विभिरग्निक्लवः ।
 तमेव याधाय विवाडसाक्ष्ये वधूवरौ संगमयांचकार ॥ ७-२० ॥
 उस्तेन उस्तं परिगृह्य वध्वाः स राजसूनुः सुतरां यकासे ।
 अनन्तराशोकलताप्रवालं प्राप्येव यूतः प्रतिपल्लवेन ॥ ७-२१ ॥
 आसीद्भरः कण्टकितप्रकोष्ठः स्वित्नाङ्गुलिः संववृते कुमारी ।
 तस्मिन्द्वये तत्क्षणात्मात्मवृत्तिः समं विभक्त्येव मनोभवेन ॥ ७-२२ ॥
 तथोरपाङ्गप्रतिसारितानि द्वियासमापत्तिनिवर्तितानि ।
 द्वीयन्त्रणामानशिरे मनोज्ञामन्योन्यलोलानि विलोचनानि ॥ ७-२३ ॥
 प्रदक्षिणाप्रङ्मणाल्लृशानोरुदर्यिषस्तन्मिथुनं यकासे ।
 भेरोरुपान्तेष्विव वर्तमानमन्योन्यसंस्कृतमडस्त्रियामम् ॥ ७-२४ ॥
 नितम्बगुर्वी गुरुणा प्रयुक्ता वधूर्विधातृप्रतिमेन तेन ।
 यकार सा मत्तयकोरनेत्रा लज्जवती लाजविसर्गमग्नौ ॥ ७-२५ ॥

હવિઃશમીપલ્લવલાજગન્ધી પુણ્યઃ કૃશાનોરુદિયાય ધૂમઃ ।
 કપોલસંસર્પિશિખઃ સ તસ્યા મુહૂર્તકર્ણોત્પલતાં પ્રપેદે ॥ ૭-૨૬ ॥
 તદગ્જનકલેદસમાકુલાક્ષં પ્રમ્લાનબીજાકુરકર્ણપૂરમ્ ।
 વધૂમુખં પાટલગન્ધલેખમાચારધૂમગ્રહણાદ્ભૂવ ॥ ૭-૨૭ ॥
 તૌ સ્નાતકૈર્બન્ધુમતા ચ રાજા પુરંધ્રિભિશ્ચ ક્રમશઃ પ્રયુક્તમ્ ।
 કન્યાકુમારૌ કનકાસનસ્થાવાદ્રાક્ષિતારોપણમન્વભૂતામ્ ॥ ૭-૨૮ ॥
 ઇતિ સ્વસુભોજકુલપ્રદીપઃ સંપાદ્ય પાણિગ્રહણં સ રાજા ।
 મહીપતીનાં પૃથગર્હણાર્થં સમાદિદેશાધિકૃતાનધિશ્રીઃ ॥ ૭-૨૯ ॥
 લિડ્ગૈર્મુદઃ સંવૃતવિક્રિયાસ્તે હ્રદાઃ પ્રસન્ના ઇવ ગૂઢનકાઃ ।
 વૈદર્ભમામન્ચ્ય યયુસ્તદીયાં પ્રત્યર્ચ્ય પૂજામુપદાછલેન ॥ ૭-૩૦ ॥
 સ રાજલોકઃ કૃતપૂર્વસંવિદારમ્ભસિદ્ધૌ સમયોપલભ્યમ્ ।
 આદાસ્થમાનઃ પ્રમદામિષં તદાવૃત્ય પન્થાનમજસ્ય તસ્થૌ ॥ ૭-૩૧ ॥
 ભર્તાપિ તાવત્કથકૈશિકાનામનુષ્ઠિતાનન્તરજાવિવાહઃ ।
 સત્વાનુરૂપાહરણીકૃતશ્રીઃ પ્રાસ્થાપયદ્રાઘવમન્વગાચ્ય ॥ ૭-૩૨ ॥
 તિસ્રસ્ત્રિલોકપ્રથિતેન સાર્ધમજેન માર્ગે વસતીરુષિત્વા ।
 તસ્માદપાવર્તત કુણ્ડિનેશઃ પર્વાત્યયે સોમ ઇવોષ્ણરશ્મેઃ ॥ ૭-૩૩ ॥
 પ્રમન્ચવઃ પ્રાગપિ કોસલેન્દ્રે પ્રત્યેકમાત્તસ્વતયા બભૂવુઃ ।
 અતો નૃપશ્ચક્ષમિરે સમેતાઃ સ્ત્રીરતલાભં ન તદાજત્મસ્ય ॥ ૭-૩૪ ॥
 તમુદ્ગહન્તં પથિ ભોજકન્યાં રુરોઘ રાજન્યગણ સ દૃમઃ ।
 બલિપ્રદિષ્ટાં શ્રિયમાદદાનં ત્રૈવિક્રમં પાદમિવેન્દ્રશત્રુઃ ॥ ૭-૩૫ ॥
 તસ્યાઃ સ રક્ષાર્થમનલ્પયોઘમાદિશ્ય પિત્ર્યં સચિવં કુમારઃ ।
 પ્રત્યગ્રહીત્વાર્થિવવાહિનીં તાં ભાગીરથી શોણ ઇવોત્તરડ્ગઃ ॥ ૭-૩૬ ॥
 પત્તિઃ પદાતિં રથિનં રથેશસ્તુરંગસાદી તુરગાધિરૂઢમ્ ।
 યન્તા ગજસ્યાભ્યપતદ્ગજસ્થં તુલ્યપ્રતિદ્વન્દ્વ બભૂવ યુદ્ધમ્ ॥ ૭-૩૭ ॥
 નદત્સુ તૂર્યેષ્વવિભાવ્યવાચો નોદીરયન્તિ સ્મ કુલોપદેશાન્ ।
 બાણાક્ષરૈરેવ પરસ્પરસ્ય નામોર્જિતં ચાપભૃતઃ શશંસુઃ ॥ ૭-૩૮ ॥
 ઉત્થાપિતઃ સંચતિ રેણુરશ્નૈઃ સાન્દ્રીકૃતઃ સ્થન્નવંશચક્રૈઃ ।

विस्तारितः कुञ्जरकर्णतालैर्नैत्रक्रमेणोपरुरोध सूर्यम् ॥ ७-३८ ॥
 मत्स्यध्वजा वायुवशाद्धिदीर्घैर्भुजैः प्रवृद्धध्वजिनिरञ्जसि ।
 भ्रुः पिबन्तः परमार्थमत्स्याः पर्याविलानीव नवोदकानि ॥ ७-४० ॥
 रथो रथाङ्गध्वनिना विजृम्भे विलोलघण्टाक्वणितेन नागः ।
 स्वभर्तुनामग्राडण्डभ्रुव सान्द्रे रजस्थात्मपरावबोधः ॥ ७-४१ ॥
 आवृण्वतो लोचनमार्गमाञ्जौ रञ्जोन्मकारस्य विजृम्भितस्य ।
 शस्त्रक्षताश्रद्धीपवीरजन्मा बालारुणोऽभ्रुद्धिरप्रवालः ॥ ७-४२ ॥
 स स्थिन्नमूलः क्षतजेन रेणुस्तस्थोपरिष्ठात्पवनापधूतः ।
 अङ्गारशेषस्य हुताशनस्य पूर्वोत्थितो धूम एवाभभासे ॥ ७-४३ ॥
 प्रडारमूर्च्छापिगमे रथस्था यन्तृनुपालभ्य निवर्तिताश्वान् ।
 यैः सादिता लक्षितपूर्वकतंस्तानेव सामर्षतया निजघ्नुः ॥ ७-४४ ॥
 अप्यर्धमार्गं परबाणलूना धनुर्भूतां उस्तवतां पृषत्काः ।
 संप्रापुरेवात्मजवानुवृत्त्या पूर्वार्धभागेः कृत्स्निः शरव्यम् ॥ ७-४५ ॥
 आधोरणानां गजसंनिपाते शिरांसि यकैर्निशितैः क्षुरात्रैः ।
 उतान्यपि श्येननभाग्रकोटिव्यासक्तकेशानि थिरेण पेतुः ॥ ७-४६ ॥
 पूर्वं प्रडर्ता न जघान भूयः प्रतिप्रडाराक्षममश्वसादी ।
 तुरंगमस्कन्धनिषण्णैर्दंष्ट्रप्रत्याश्रसन्तं रिपुमायकाङ्क्ष ॥ ७-४७ ॥
 तनुत्यञ्जो वर्मभूतां विकोशैर्भृङ्गस्यु दन्तेष्वसिभिः पतद्भिः ।
 उद्यन्तमग्निं शमयांभ्रुवुर्गजा विवित्राः करशीकरेण ॥ ७-४८ ॥
 शिवीमुभोत्कृत्तशिरःकुलाढ्या व्युत्तैः शिरस्त्रैश्चषकोत्तरेव ।
 रणक्षितिः शोणितमधकुल्या रराज मृत्योरिव पानभूमिः ॥ ७-४९ ॥
 उपान्तयोर्निष्कृषितं विडंगैराक्षिप्य तेभ्यः पिशितप्रियापि ।
 डेयूरकोटिक्षततालुदृशा शिवा भुजस्थेदमपायकार ॥ ७-५० ॥
 कश्चिद्धिषत्वङ्गुलुतोत्तमाङ्गः सद्यो विमानप्रभुतामुपेत्य ।
 वामाङ्गसंस्कृतसुराङ्गनः स्वं नृत्यत्कबन्धं समरे ददर्श ॥ ७-५१ ॥
 अन्योन्यसूतोन्मथनादभूतां तावेव सूतौ रथिनौ य कौयित् ।
 व्यश्चौ गदाव्यायतसंप्रडारौ भग्रायुधौ बाहुविमर्दनिष्ठौ ॥ ७-५२ ॥

परस्परेषा क्षतयोः प्रदर्शोरुत्कान्तवायोः समकालमेव ।
 अमर्त्यभावेऽपि कयोश्चिदासीदेकाप्सरःप्रार्थितयोर्विवाहः ॥ ७-५३ ॥
 व्यूढावुभौ तावितरेतरस्माद्भृङ्गं जयं यापतुरव्यवस्थम् ।
 पश्चात्पुरोमारुतयोः प्रवृद्धौ पर्यायवृत्त्येव मडार्णवोर्मा ॥ ७-५४ ॥
 परेषा भग्नेऽपि बले महीजा यथावजः प्रत्यरिसैन्यमेव ।
 धूमो निवर्त्येत समीरणेन यतस्तु कक्षस्तत एव वह्निः ॥ ७-५५ ॥
 रथी निष्ङ्गी कवथी धनुष्मानृमः स राजन्यकमेकवीरः ।
 निवारयामास मडावराडः कल्पक्षयोद्धृतमिवार्णवाम्भः ॥ ७-५६ ॥
 स दक्षिणं तूणामुपेन वामं व्यापारयन्डस्तमलक्षयताञ्जै ।
 आकर्णकृष्टा सङ्घस्य योद्धुर्मौर्वीव बाणान्सुषुवे रिपुघ्नान् ॥ ७-५७ ॥
 स रोषदृष्टाधिकलोडितोष्ठैर्व्यक्तोर्ध्वरेष्वा भृकुटीर्वडद्भिः ।
 तस्तार गां भल्लनिःकृत्तकण्ठैर्दूर्कार्णैर्द्रिषतां शिरोभिः ॥ ७-५८ ॥
 सर्वैर्बलाङ्गैर्द्विरदप्रधानैः सर्वायुधैः कङ्कटभेदिभिश्च ।
 सर्वप्रयत्नेन य भूमिपालास्तस्मिन्नजङ्घुर्युधि सर्व एव ॥ ७-५९ ॥
 सोऽस्त्रप्रज्ञैश्छन्नरथः परेषां ध्वजाग्रमात्रेण बभूव लक्ष्यः ।
 नीडारमग्नौ दिनपूर्वभागः किञ्चित्प्रकाशेन विवस्वतेव ॥ ७-६० ॥
 प्रियंवदात्प्राप्तमसौ कुमारः प्रायुङ्क्त राजस्वधिराजसूनुः ।
 गान्धर्वमस्त्रं कुसुमास्त्रकान्तः प्रस्वापनं स्वप्ननिवृत्तलौल्यः ॥ ७-६१ ॥
 ततो धनुष्पर्षणमूढडस्तमेकांसपर्यस्तशिरस्त्रजालम् ।
 तस्थौ ध्वजस्तम्भनिषण्णदेहं निद्राविधेयं नरदेवसैन्यम् ॥ ७-६२ ॥
 ततः प्रियोपात्तरसेऽधरोष्ठे निवेश्य दध्मौ जलजं कुमारः ।
 तेन स्वडस्तार्जितमेकवीरः पिबन्त्यशो मूर्तमिवाबभासे ॥ ७-६३ ॥
 शङ्भस्वनाभिज्ञतया निवृत्तास्तं सन्नशत्रुं ददृशुः स्वयोधाः ।
 निमीलितानामिव पङ्कजानां मध्ये स्फुरन्तं प्रतिमाशशाङ्गम् ॥ ७-६४ ॥
 सशोणितैस्तेन शिलीमुषाग्नैर्निक्षेपिताः केतुषु पार्थिवानाम् ।
 यशो हृतं संप्रति राघवेण न श्रुवितं वः कृपयेति वार्णाः ॥ ७-६५ ॥
 स यापकोटीनिहितैकबाहुः शिरस्त्रनिष्पर्षणभिन्नमौलिः ।
 ललाटबद्धश्रमवारिभिन्नुर्भीतां प्रियामेत्य वयो बभाषे ॥ ७-६६ ॥

धतः परानर्भकडार्यशस्त्रा-वैदलिं पश्यानुमता मयासि ।
अेवंविधेनाडवयेष्टितेन त्वं प्रार्थ्यसे डस्तगता ममैलिः ॥ ७-६७ ॥

तस्याः प्रतिद्वन्द्वलवाद्विषादात्सद्यो विमुक्तं मुग्धमाबलासे ।
निःश्वासाबाष्पापगमात्प्रपन्नः प्रसादमात्मीयमिवात्मदर्शः ॥ ७-६८ ॥

दृष्टापि सा ड्रीविजिता न साक्षाद्गलिः सप्तीनां प्रियमभ्यनन्दत् ।
स्थली नवाम्भःपृषताभिवृष्टा मयूरकेकाभिरिवाभ्रवृन्दम् ॥ ७-६९ ॥

धति शिरसि स वामं पादमाधाय राज्ञा-
मुद्वलडनवधां तामवधादपेतः ।
रथतुरगरजोभिस्तस्य डक्षालकात्रा
समरविजयलक्ष्मीः सैव मूर्ता बभूव ॥ ७-७० ॥

प्रथमपरिगतार्थस्तं रघुः संनिवृत्तं
विजयिनमभिनन्द्य श्वाघ्यजायासमेतम् ।
तदुपडितकुटुम्भः शान्तिमार्गात्सुडोऽभू-
न्न डि सति कुलधुर्ये सूर्यवंश्या गृडाय ॥ ७-७१ ॥

धति श्रीरघुवंशे मडाकाव्ये डविश्रीकालिदास-
कृतावजस्वयंवरालिगमनो नाम सममः सर्गः ॥

Encoded and proofread by Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com

—
Raghuvansha by Kalidas Chapter 7
pdf was typeset on March 24, 2024
—

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

